

Posudek disertační práce

Autor práce: Mgr. Lukáš Hanus

Název práce: Transnacionální sociální pole českých krajanů z rumunského Banátu: diaspora, lokalita, modernizace

Místo a rok vypracování: Katedra antropologie FF ZČU Plzeň 2015

Tématem disertační práce jsou čeští krajané z vesnice Gernik, jejichž předkové lokalitu osídlili ve 20. letech 19. století, tedy v blízkosti hranice, kterou rakouské císařství sdílelo s Osmanskou říší. Při studiu migračních aktivit v současné době Gernik, spolu s několika dalšími českými vesnicemi v rumunském Banátu, vnímáme jako zdrojový prostor krajanské migrace zejména do České republiky, ale i do dalších států. Lukáš Hanus ve své práci klade důraz na to, že takovým migračním pohybem vzniká prostor pro sociální kontakty a aktivity na velkou vzdálenost, při nichž dochází k dalšímu následnému pohybu lidí, věcí a informací. Při mezistátní migraci se v souvislosti s tímto pohybem často hovoří o tvorbě migračních mostů, migračních systémů, nebo o jevu nazývaném transnacionalismus. Tento jev, který můžeme pozorovat celá staletí, zejména v posledních letech velkými přeshraničními aktivitami a dobrými komunikačními možnostmi nabývá na významu a věnuje se mu i v antropologii zvýšená pozornost. Lukáš Hanus správně pochopil, že zejména při migraci z prostorů, kde hraje významnou vazebnou roli rozšířená rodina a příbuzenské sítě se právě v rámci těchto sítí reprodukují transnacionální vazby a těmto kontaktům věnuje v práci pozornost. Jak on sám říká, považuje transnacionalismus za adaptační mechanismus při vyrovnání se s chybějícími kulturními doménami domovského prostředí v hostitelské zemi.

Lukáš Hanus nejprve shrnuje současný stav bádání o krajanech v Banátu a následně se věnuje migracím po roce 1989, a jak on říká deterritorializaci krajanských identit. V této části práce již představuje obec Gernik a nabízí periodizaci migrace, která se v jednotlivých stupních vyvíjí od klasického modelu přesunu z jedné lokality do jiné k vytvoření sofistikované sítě transnacionálních kontaktů, do nichž je zapojena i řada subjektů původem z České republiky. Autor realisticky vystihuje, že emigrant z krajanské vesnice nemusí být v obci přítomen, aby v ní uplatňoval svůj vliv, může dění v obci ovlivňovat skrze interakci se svými příbuznými na dálku a může rozšiřovat sociální a komunikační pole vesnice o další prostory. Nejedná se o zcela nový jev, ale s rozmachem nových komunikačních technologií nabývá na intenzitě.

Terénní výzkum je v práci představen jako šetření uskutečňované celou řadou metod sběru dat. Figuruje zde pozorování specifického chování aktérů za předpokladu, že jsou natáčeni filmovým štábem, autor zaznamenává, jakým způsobem se snaží jeho aktéři naplnit ideu ekoturistiky, která by měla přivábit turisty. Samozřejmě, že zde nechybí sekvence rozhovorů a nakonec se autor přimyká k problematice studia mocenských vztahů, jejichž působení ovlivňuje chování obyvatel obce a i chování badatele samotného a jeho úspěchy a neúspěchy v interakcích s obyvateli Gerniku.

Práci lze hodnotit jako poučenou, využívající soudobé znalosti o migracích a komunikaci imigračních skupin se zdrojovým prostorem. Některá upřesnění, či úpravy by však bylo možné uskutečnit.

Pojem deteritorializace, který je v práci frekventovaně využíván, by bylo třeba ještě více upřesnit, neboť krajané se pohybují sice v několika, ale jasně vymezených teritoriích. Pojem ale spíše odkazuje na ztrátu vazby na teritorium. Motivaci k využití Whitefordova pojetí deteritorializace komunity jako její rozptýlení (uvedeno na s. 40 disertace) by proto bylo vhodné vysvětlit při obhajobě.

Přestože práce obsahuje celou řadu nosných myšlenek, ztrácí na argumentační síle tím, že není přehledně strukturovaná. Metodologie práce a některé z cílů práce jsou uvedeny až téměř v její polovině. Samotný popis metod výzkumu plný odboček a prolínaný s poznatky výzkumu je zbytečně nepřehledný. Velká pozornost je v metodologii věnována využití vizuální antropologie ke zjištění, jak si aktéři představují ideální medializaci svého postavení. Překvapivě však v další práci je tato metoda nevytěžena. Autor ji podrobně v metodologické části popíše a následně se k ní již při prezentaci výsledků v podstatě nevrací. Zjištění, že obyvatelé Gerniku kontrolují svoji image kvůli turistům a že i filmový štáb přes jeho specifika vnímali jako turisty, nepovažují za banální, ale na tuto základní informaci by měl navazovat řetězec dalších dat a jejich významů, které v rámci rozhovorů musely být generovány, ale v práci z nich vidíme jen zlomek.

Jádro práce, samotná etnografie uskutečněná v Gerniku, je představena jako série případových studií, které spojuje v jeden celek projekt agroturistiky s postupnou přeměnou mocenských a vlastnických vztahů. Dynamika událostí připomíná Pospíšilův Obernberg, ale s transnacionálním kontextem. Do jeho tvorby jsou zapojeny české humanitární a podnikatelské subjekty možná ještě výrazněji než krajané migrující do České republiky. Případové studie by ale bylo možné lépe propojit tak, aby argumentace byla plynulejší a logičtější. Z krajanských transnacionálních vazeb je představeno nemnoho. Konstatování, že se rozvíjejí na bázi neúspěšné asimilace do české společnosti, je v závěrech zavádějící, neboť noví migranti žijí v České republice velmi krátce na to, aby se dalo hovořit o asimilaci. Asimilace je realistická teprve ve druhé až třetí generaci. Velmi zajímavé je však pojednání o remitencích jako „platbě za zaopatřené stáří“.

V závěru posudku je také třeba zmínit pravopisnou a stylistickou úroveň textu, která je podprůměrná.

Práce přesvědčuje o znalostech a schopnostech autora a lze ji doporučit jako podklad k doktorské obhajobě. Jako monografická publikace ke knižnímu vydání však bude vyžadovat po obhajobě ještě další úpravy.

V Praze 22. 1. 2016

Doc. PhDr. Zdeněk Uherek, CSc.
oponent